

Ny verden – ny skapelse: Misjon i kraft og tro

IAMS' VII. konferanse, Hawaii 4.–11. august
1992

TORMOD ENGELSVIKEN

Hawaii – ferieparadis med bakside

Det var ikke fritt for at en møtte enkelte megetsigende smil når en fortalte at en skulle på misjonskonferanse til Hawaii. Men den syvende konferansen for International Association for Mission Studies (IAMS) var altså lagt til Hawaii Loa College på den tropisk grønne «regnsiden» av Oahu – den folkerikeste av Hawaii-øyene med hovedstaden Honolulu og ferieområdet Waikiki Beach.

Til tross for smilende «aloha» og blomsterkranser rundt halsen som velkomst, Hawaii er ikke bare en naturperle og et ferieparadis. Det var faktisk den nokså ukjente baksiden som konferansedeltakerne først og fremst fikk møte. Ved ekskursjoner til ulike steder og befolkningsgrupper på øya, ved møte med den hawaiiiske suverenitetsbevegelsen og ved historiske foredrag fikk vi møte et Hawaii som de fleste turistene knapt aner eksisterer.

Noen eksempler: Mens det bare på Oahu er 70 golfbaner med det frodigste grønne gress – kunstig vannet – er øyas opprinnelige befolkning henvist til den tørre, nesten ørkenaktige vestkysten hvor mange ikke har råd til å vanne de små grønnsakhagene sine. Vannavgiften betales etter diameteren på kranene, og vanlige folk kan knapt konkurrere med dollar- og yen-turistene om det dyre vannet.

På det amerikanske kontinent er indianerne anerkjent som urbefolkning og har fått sine reservater og sine støtteordninger – om enn sent og utilstrekkelig. På Hawaii er imidlertid urbefolkningen ikke anerkjent, og har ikke fått noen spesielle rettigheter verken til land eller ressurser.

Det er i år – 1993 – akkurat hundre år siden det kristne hawaiiiske monarki ble avskaffet ved et amerikanskinspirert kupp. Senere er Hawaii-øyene innlemmet i USA som den 50. stat – uten at den opprinnelige befolkningen fikk bestemme. Det er symptomatisk at de rikeste og mektigste landeiende familiene på Hawaii er etterkommere av de første misjonærer som kom til landet!

Den nest største næringsveien på Hawaii etter turisme – men foran den berømte ananasdyrkingen – er det militære forsvaret. Øyene er fulle av militærbaser og -anlegg. Minnet om Pearl Harbour holdes levende, men ironisk nok er de fleste av dem som besøker de historiske krigsminnesmerkene, nettopp japanere. Guidene er påfallende høflige i sin omtale av det japanske angrepet! På Hawaii synes det ikke bare å dreie seg om et nødvendig forsvar, men et militært-industrielt kompleks med en dominerende innflytelse på hele samfunnet.

Og endelig: bak den glitrende turistfasaden fikk vi møte kriminalitet, narkotikamisbruk og prostitusjon.

Stillehavsregionen

Konferansen var lagt til Hawaii for at deltakerne skulle møte de utfordringer og problemer Stillehavsområdet står overfor. Konferansen deltok på et minnemøte over dem som døde i Hiroshima og Nagasaki den 8. august 1945 – en tragedie i Stillehavskrigen som ikke er glemmt. Miljøproblemer som følge av senere atombombe-prøvesprengninger og global oppvarming opptok mange: Hele øyområder er lagt øde, og om havet skulle stige et par meter, ville store deler av koralløyene i Oceania ligge under vann!

Oceania er også ett av de områder hvor misjonsarbeidet har vært drevet mest intenst, og befolkningen på mange av øyene er helt «kristnet». Men hva har kristendommen gjort med den lokale kultur og det lokale næringsgrunnlag? Dette er kritiske spørsmål som blir reist av missiologer i dag. Selv om Oceania ikke har stått i sentrum for norsk misjonsinteresse, er dets misjons- og kirkehistorie verdt et studium. I senere år er det blitt publisert en rekke betydelige verker som beskriver utviklingen helt fra den første misjonsvirksomhet fram til vår egen tid. De to mest betydelige forskere er John Garrett¹ og Charles W. Forman.²

Som et litt kuriøst apropos til Stillehavsområdets historie, må det nevnes at i det historiske museet i Honolulu drøftes ulike mer eller mindre seriøse teorier om hvordan Stillehavsøyene – med de kolossale avstandene dem imellom – ble befolket. Blant de teorier som avvises, er følgende: At Gud skapte menneskene på hver enkelt øy; at Stille-

havsområdet utgjorde et kolossalt landområde som sank i havet slik at bare fjelltoppene sto igjen som øyer hvor folk søkte tilflukt, og at folket kom østfra, fra det sør-amerikanske kontinent. Den siste teorien tilskrives den ikke ukjente nordmannen Thor Heyerdahl, men avvises til fordel for den allment anerkjente teorien om at folket kom vestfra og spredte seg ved hjelp av små havgående fartøyer. Både språk og kultur viser klare fellestrekk som igjen kan knyttes til øst-asiatiske folkegrupper.

IAMS – et missiologisk forum

Dette var mitt første personlige møte med IAMS – bortsett fra dets tidsskrift *Mission Studies* som jeg hadde lest en tid. Min respekt for denne «association» var stor, særlig i lys av den noe omstendelige medlemskapsprosedyre jeg måtte gå igjennom med anbefaling av to medlemmer før endelig opptak. Desto større var overraskelsen over å møte bredden av medlemmer. Her var det ikke bare representanter for den akademiske misjonsvitenskap, slik den særlig har vært drevet i Europa, men et bredt spekter av forskere og praktikere fra alle deler av verden og med svært ulik teologisk og kirkelig bakgrunn.

Selvfølgelig var den akademiske fagkompetansen sterkt representert. Det er alltid fascinerende å møte mennesker hvis bøker og artikler en har lest og verdsatt. Men det var også deltakere med en helt annen bakgrunn; fra den franske pateren i Kamerun som både var misjonær og innviet lokal helbreder, til mennonittmisjonæren som var spesialist på den ortodokse kirke i Etiopia, fra den karismatiske nonnen fra Roma til den presbyterianske kvinnelige presten som arbeidet i den lutherske kirken i Berlin for å nå innvandrede tyrkere med evangeliet!

For en som stort sett har sin internasjonale konferanseerfaring fra evangelikale miljøer, hvor en har vært enig om de grunnleggende spørsmål, var det interessant å være til stede ved en konferanse hvor deltakerne knapt var enige om noe som helst. Det betyr inidertid ikke at det ikke var både temperament og engasjement hos deltakerne. Både i de mange workshops, etter de ulike «forum papers» og i plenum foregikk det frisk meningsutveksling. Hele spekteret av teologiske posisjoner var representert, fra den evangelikale over den mer økumeniske til den radikalt pluralistiske religionsteologi. Det som syntes å binde konferansens deltakere sammen, var den felles interessen for religionsmøtet. Men hva man skulle mene om dette møtet, hva kirkens rolle skulle være, og hva dens misjon gikk ut på, var det sterkt delte meninger om.

Slik jeg ser det, ligger IAMS' eksistensberettigelse ikke i at den fører en bestemt misjonsteologisk linje eller har et spesielt sosial-etisk program. Forsøk på å «bruke» konferansen til politiske utspill når det gjaldt Hawaii og Stillehavsområdet, ble høflig, men bestemt avvist. Berettigelsen synes derimot å ligge i at den utgjør et møtested, et forum, hvor mennesker med ulik bakgrunn og med ulike overbevisninger møtes for å lytte til hverandre og til å samtale. Bare på den måten kan IAMS være et felles forum for mennesker med ulike ståsteder, men med et felles engasjement karakterisert ved ordet «misjon» – uansett hvor ulikt dette begrepet måtte forstås.

Karakteristisk for den både geografiske og kirkelige bredde som IAMS representerer, er valget av tillitspersoner. «Keynote» – foredraget ble holdt av Kosuke Koyama fra Japan/Amerika, et foredrag som utmerket seg ved lærdom og eleganse, men ikke ved tilgjengelighet. Den avtroppende president John S. Pobee fra Ghana/Sveits overlot vervet til den katolske Michael Amaladoss fra India/Italia. Kasserervervet deles av to professorer ved Selly Oak Colleges i Birmingham, England, den klart evangelikale Andrew Kirk og den like klart økumeniske Martin Conway (tidligere kandidat til generalsekretærvervet i KV), mens generalsekretæren er lutheraneren Joachim Wietzke fra Hamburg, Tyskland.

Norden er ikke representert i sentrale verv, men for en nordmann var det spesielt hyggelig å merke seg den store respekt og kjærlighet som professor O. G. Myklebust til stadighet ble omtalt med. Myklebust sto sentralt ved stiftelsen av IAMS, og er det ene av to æresmedlemmer. Det er ikke sikkert vi i Norge er fullt klar over den avgjørende rolle Myklebust har spilt både når det gjelder misjonsvitenskapenes plass som teologisk disiplin og når det gjelder samarbeid mellom misjonsforskere internasjonalt.

Viktige temaer

Det høver seg ikke for en førstereisgutt å ha for bastante meninger om historie, utvikling og tendenser i IAMS. Likevel våger jeg et par synspunkter. IAMS utviklet seg fra å være et organ for personlig kontakt og faglig utveksling mellom representanter for den akademiske misjonsforskning til et bredere forum hvor også representanter for misjonens praksis i videre forstand slapp til. Noen har ønsket å gjøre den til et instrument for bestemte misjonsteologiske og sosialetiske synspunkter. I dag avspeiler IAMS både bredden og dybden i den internasjonale misjonsforskningen. Ingen bestemt gruppering dominerer, men generelt

må man si at den evangelikale gruppering er svakt representert sett i lys av det forhold at det nettopp er ved de evangelikale teologiske fakultet og seminarer misjonsvitenskapen står sterkest som teologisk disiplin. Ved de mer liberale fakultet har dessverre flere av lærestolene i misjonsvitenskap blitt nedlagt eller omdefinert.

Et nokså karakteristisk trekk ved konferansen på Hawaii var forskyvningen fra en sterk og til tider nokså ensidig vekt på frigjørings-teologi til en sterkere interesse for religionsteologi. Det syntes ikke som om det var de sosiale, økonomiske og politiske problemene som satte dagsorden, men den religiøse pluralisme og møtet mellom religionene. De som har spådd at religionsteologien vil bli det misjonsteologiske emne par excellence i 90-årene, synes å få rett. Det betyr ikke at de sosialetiske problemstillingene reglisjeres; de får bare en mindre dominerende plass.

I tillegg til de mange stimulerende «forum papers» som ble presentert over en rekke ulike tema, var det kanskje likevel to spesielle «nettverk» som var mest matnyttige. Det ene er IAMS-DAB. DAB står for «Documentation, Archives and Bibliography». Dette er et nettverk som har til hensikt å sørge for «de nødvendige redskap for en informert forståelse av den kristne misjons historie og praksis». Det ønsker å minne kirker, organisasjoner og enkeltmennesker om betydningen av å samle og ta vare på muntlige og skriftlige kilder og å utvikle arkiver og forskningsbaser for misjonen. Her er selvsagt data på full fart inn. Avansert programvare stilles til disposisjon for misjonsforskere.³

Det andre nettverket er studieprosjektet «Healing». Det studerer helbredelse i misjonen i videste forstand; moderne vitenskapelig helse-tjeneste og forbønn for syke i menighetene, skolemedisin og alternativ medisin, helbredelsespraksis både i kristendommen og i andre religioner. Dette er et prosjekt som omfattes med stor interesse, og hvor en rekke forskningsprosjekter er gjennomført eller igangsatt.⁴

Det er utvilsomt bruk for IAMS også i fremtiden, men den bør sannsynligvis i enda høyere grad enn i dag konsentrere seg om misjonsfaglige spørsmål, utveksling av synspunkter og erfaringer og bygging av personlige nettverk mellom misjonsforskere. Kanskje burde det verdensvide internasjonale forumet suppleres med regionale der f. eks. misjonsforskere i Europa kunne komme sammen noe hyppigere. I Norden har vi allerede et subregionalt samarbeid i Nordisk Institut for Misjonsforskning og Ekumenisk Forskning (NIME). Og i år etablerer Egede Instituttet et norsk Missiologisk Forum som et møtested for norske misjonsforskere og misjonsinteresserte. Det ville være fruktbart om disse nettverkene i Norden kunne knyttes nærmere til IAMS, og

nordisk misjonsvitenskap gjøre seg noe mer gjeldende internasjonalt – i den gode tradisjonen fra professorene Myklebust og Bloch-Hoell.⁵

Til slutt: Kanskje noen undres hvordan Hawaii-reisen ble finansiert? Kombinert med annet faglig arbeid i USA ble den i hovedsak dekket av et stipend fra Norsk Faglig Forfatterforening, en god forening for alle som har en viss faglitterær produksjon!

NOTER

1. Se John Garrett: *To Live among the Stars: Christian Origins in Oceania*. Geneva: World Council of Churches, 1982; *Footsteps in the Sea: Christianity in Oceania to World War II*. Geneva: World Council of Churches, 1991.
2. Se Charles W. Forman: *The Island Churches of the South Pacific: Emergence in the Twentieth Century*. Maryknoll, N. Y.: Orbis Books, 1982; *The Voice of Many Waters*. Suva: Lotu Pacifica Productions, 1986; «Recent Development in Pacific Island Christianity». I: *Mission Studies*, Vol. IX–1, 1992, s. 24–37.
3. De som måtte ønske mer informasjon om programvare og database, kan skrive til Stan Nussbaum, INTERACT Research Centre, Selly Oak College, Birmingham B29 6LQ, United Kingdom.
4. Leder for helbredelsesnettverket er den tyske teologen Christoffer H. Grundmann. German Institute for Medical Missions, Paul-Lechler-Str. 24, 7400 Tübingen, Tyskland. Jfr. også hans grunnleggende verk om legemisjonen: *Gesandt zu heilen. Aufkommen und Entwicklung der ärztlichen Mission im neunzehnten Jahrhundert*. Gütersloh: Verlagshaus Gerd Mohn, 1992.
5. Dokumenter og rapporter fra konferansen er offentliggjort i *Mission Studies*, Vol. X/1–2, 1993.

Tormod Engelsviken, f. 1943, cand. theol. (MF) 1969, misjonær i Etiopia (NLM) 1971–76, lærer Fjellhaug 1976–78, stip. MF 1978, Ph. D. 1981, førsteamanuensis MF 1984–. Utgitt diverse bøker, formann i Egede Instituttets styre.

A new world – a new creation: IAMS's VII. Conference

The report includes a sketch of the cultural and political background of Hawaii (the conference site) and the Pacific region, and features some of the important activities and concerns of IAMS.